

STAMBOEK VAN FRIESE RONDE JACHTEN

(II vervolg)

Verscheidene belangstellende lezers kwamen met suggesties. Sommigen wilden een syndicaat of een fonds vormen; anderen wilden een vereniging oprichten met als doelstelling de instandhouding van het Friese ronde jacht.

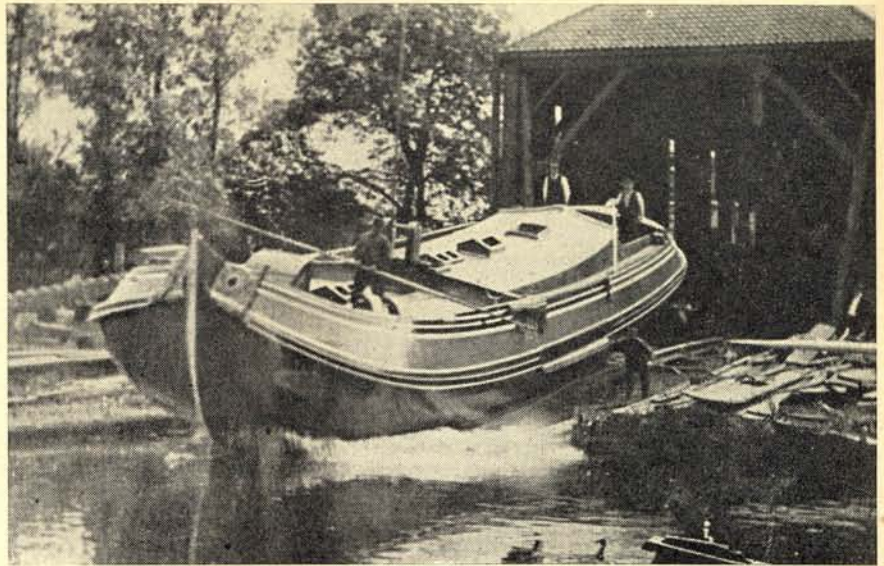
De mogelijkheden werden reeds het vorige jaar met verschillende eigenaars van Friese boeiers en jachten en met andere liefhebbers besproken en wij kwamen toen tot de volgende conclusies:

1. Het is beter, vooral in deze arme tijden, te beginnen met het wekken van belangstelling en dan te zien hoever deze belangstelling gaat en wat hieruit kan groeien;
2. Als middel om deze belangstelling te wekken en vooral ook om bij de huidige en toekomstige eigenaars van Friese ronde schepen het besef te wekken c.q. levend te houden, dat zij in hun schip tevens een geregistreerd monument bezitten, werd de gedachte aan het „Stamboek” geboren. Voor dit „Stamboek” worden thans gegevens verzameld van de ronde Friese jachten en speciaal van boeiers, (open) Friese jachten en tjotters, welke door hun bouw, sierlijkheid en/of uit historisch oogpunt als monument kunnen worden beschouwd en als zodanig bescherming verdienen.

Deze gegevens omvatten:

- 1e. Gegevens omtrent bouwjaar, bouwwerf, type, bouw, afmetingen, tuigage, versiering en verdere „technische” gegevens, als verbouwingen, wijzigingen enz.;
- 2e. Gegevens omtrent de levensloop van deze schepen, t.w. hun opeenvolgende eigenaars, vaste schippers, wedstrijden, prijzen, ligplaatzen, (bijzondere) tochten b.v. aan de hand van nog bestaande journalen;
- 3e. Gegevens omtrent de bouwers van Friese ronde schepen en hun werven, hun bouwwijze e.d.;
- 4e. Gegevens omtrent de historische ontwikkeling van de (Friese) ronde schepen en in het bijzonder van de boeiers, jachten en tjotters;
- 5e. Foto's en tekeningen, modellen, werfboeken, scheepsjournalen en andere documenten en voorwerpen, welke op deze scheepstypen en hun ontwikkeling betrekking hebben.

Waar onze belangstelling primair werd gericht op het Friese ronde jacht, was het om ideële en praktische, en bepaaldelijk niet om separatistische redenen aangewezen, dat het „Stamboek” haar zetel zou hebben in Friesland en tevens, dat deze jonge instelling aansluiting zocht bij een welgefundeerde Friese instelling, welke door haar doelstelling aan het

Het boeierjacht „Olga” van de heer Boissevain loopt van stapel in 1910.

streven van het „Stamboek” verwant is.

Zo kwam het, dat het „Friesch Scheepvaart Museum” te Sneek het „Stamboek van Friese Ronde Jachten” onder haar vleugels nam, door de benoeming van de „Stamboek”-commissie.

Zo kwam het ook, dat wij aan alle belangstellenden en speciaal aan alle eigenaars van Friese ronde jachten vroegen, lid te worden van het „Friesch Scheepvaart Museum” te Sneek, waar onder een afzonderlijk hoofd „Stamboek”-leden worden geboekt. De contributie van het Friesch Scheepvaart Museum bedraagt minimaal f 2.— per jaar en kan aldus voor weinigen een bezwaar zijn. Grotere bijdragen zijn uiteraard welkom en hierdoor zou het ook mogelijk zijn, meer te doen tot instandhouding van het ronde jacht, dan thans met de nog uiterst bescheiden financiële middelen mogelijk is.

Men kan zich voor het lidmaatschap van het Friesch Scheepvaart Museum (Stamboek Friese Ronde Jachten) opgeven bij Drs. H. Halbertsma, Conservator Friesch Scheepvaart Museum, Zuidsingel 69b te Amersfoort, of bij L. Brandenburg, penningmeester, Friesch Scheepvaart Museum, Gedempte Poortzijlen 8 te Sneek, giro 478392. Bank: Kingma's Bank, Sneek, giro 27289.

Uit de vele brieven, welke binnen kwamen is wel gebleken, dat de belangstelling voor de ronde schepen alermint tot Friesland beperkt is. Daarentegen kwamen er brieven uit de meeste provincies van Nederland en eveneens uit Engeland en België.

Zo kunnen we met voldoening vaststellen, dat de belangstelling wel niet algemeen genoemd mag worden, doch wel een nationaal karakter draagt, waarbij uit schier alle brieven de behoefte aan sterkere bundeling van op het behoud van dit jachttype gerichte krachten, spreekt.

Zo zou men niet direct vermoeden, dat men in Noord-Brabant een geslacht van scheepsbouwers zou vinden, waar sedert 1895 de naam van Eeltje Holtrop van der Zee in hoge ere wordt gehouden. Het is de werf van de Gebroeders Paans N.V. te Roodevaart (Post Moerdijk). Het begon met de komst op de werf van het toen nieuwe jacht „Hou Moed” van Mr. N. M. Lebrét, de toenmalige eigenaar van de suikerfabriek te Zevenbergen.

Het dagboek van Eeltjebaes vermeldt 30 Mei 1894: „Een boot gemaakt voor Mr. N. M. Lebrét, Noordbrabant, lang 24 voet, anders gelijk als Houtsma, wat holder”, hetgeen zeggen wil, dat het jacht gebouwd werd naar het model van het jacht „Mercurius”, dat in Mei 1868 werd afgeleverd aan A. Houtsma te Leeuwarden en dat sinds vele jaren eigendom is van de heer R. Buisman te Leeuwarden, voorzitter van de K.Z.V. „Oostergoo”. De scheepsbouwersfamilie Paans, oud en jong, kon de ogen niet van de „Hou Moed” afhouden en haar opvallend sierlijk model werd ook 's avonds thuis druk besproken. Tenslotte zei de oude heer Paans (grootvader van de tegenwoordige directeur) tegen zijn twee zoons „Nou jongens, als je kans ziet om zo'n boeier te maken, maar dan kleiner

dan de „Hou Moed”, dan moogt ge er eentje voor jezelven bouwen”.

Toen werd de „Hou Moed” gedurende het hellingen tijdens de ijsperiode zorgvuldig opgemeten en in tekening gebracht en al spoedig werd de kiel gelegd, want zij wilden de Friese schipper van de „Hou Moed” (Douwe Nooitgedacht was zijn naam) overtuigen, dat men in Noord-Brabant Friese boeiers kon maken.

Toen het nieuwe jacht, dat „Twee Gebroeders” gedoopt werd, te water lag, was het Douwe Nooitgedacht, die tot de jeugdige bouwers zei: „Nu ik maak je mijn compliment, hij wint het nog van de „Hou Moed”. Deze lof vonden de jeugdige bouwers overdreven, doch dat het inderdaad een goed scheepje was, bewezen zij toen zij in 1896 de eerste prijs wonnen te Dordrecht, waarbij zelfs de „Sperwer” met de heer Hooikaas aan het roer werd verslagen.

Ja, na zo'n opvallend succes komen al gauw kopers aan boord en drie dagen later was het fraaie scheepje verkocht. Vele jaren gingen voorbij, men verloor het scheepje uit het oog, doch niet uit het hart. In 1951 werd een advertentie geplaatst en zo kwam men te weten, dat het jacht in Den Haag terecht was gekomen. Ondanks de zeer verwaarloosde staat, waarin het werd aangetroffen, werd het door de familie Paans teruggekocht. Waarschijnlijk is het niet meer te redden, ook al door gebrek aan vaklieden, maar ook de jongere generatie geeft de moed niet op! Reeds staat een plan voor een stalen boeierte op de tekenplank van de heer A. Paans, en in

het lijnenplan wordt de nog behouden nauwkeurige tekening van de „Hou Moed” opnieuw gevolgd, zoals een Eeltjebaes zelf de lijnen volgde van zijn eigen meesterstuk van 1868. Zo dient 85 jaren na de bouw van het jacht „Mercurius”, de kunst van Eeltjebaes nog tot lering en voorbeeld van een jonge moderne scheepsbouwer aan het Hollands Diep.

De heer A. Paans Sr. maakte met zijn zoon een bedevaart naar Joure en naar het kerkhof aldaar, waar slechts een paaltje het graf aangeeft waar Eeltje Holtrop van der Zee en zijn zoon Auke begraven liggen.

De heer Paans schreef mij dan ook dat de woorden in mijn vorig artikel: „Er zijn voor geringer kunstenaars grafmonumenten opgericht, ook in Friesland”, hem uit het hart waren gegrepen.

Het gevolg van de verdere correspondentie was, dat kortelings het bestuur van het Friesche Scheepvaart Museum besloot de zorg voor het graf van Eeltje en Auke Holtrop van der Zee over te nemen, waarbij dit bestuur hoopt dat uit vrijwillige bijdragen een passend grafteken kan worden bekostigd.

Bijdragen voor dit doel, het inlossen van een ereschuld aan een geslacht, dat zo bijzonder veel heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van de Nederlandse scheeps- en jachtbouw en in het bijzonder van het boeier- en Friese jachttype, kunnen worden gestort op de rekening van het *Friesche Scheepvaart Museum* bij *Kingma's Bank* te Sneek, postgironummer 27289, met als mededeling voor begunstigde: „Bij-

drage grafmonument Holtrop van der Zee.”

De eerste bijdrage kwam reeds binnen en wel van de heren Paans te Roodevaart en dit ondanks de door de werf geleden watersnoodschade.

De huidige eigenaar van de „Roode Leeuw” ex „Hou Moed”, de heer E. J. Kuipers te Laren, besloot intussen zijn schip haar oorspronkelijke naam „Hou Moed” terug te geven, een goede gedachte die velen, vooral in Friesland, deugd zal doen.

Onze kennis van de levensgeschiedenis van andere boeiers werd belangrijk verrijkt door het onderzoek van de vertegenwoordiger van het „Stamboek” in Engeland, A. Huysman, 13, Cambridge Park Court, Twickenham, Middlesex, England.

De heer Huysman begon naar aanleiding van mijn vorig artikel met het nasporen van de gegevens van Lloyds, vanaf 1876. Deze gegevens werden hem welwillend in bruikleen afgestaan door de heer C. V. Powell van Lloyds. Dit onderzoek is nog niet voltooid, doch uit de door hem verzamelde gegevens moge reeds een enkele greep worden gedaan, speciaal ook in de hoop, dat de publicatie van de ons thans bekende gegevens, oude beken- den van deze schepen moge aansporen de nog bestaande hiaten in de historie van deze boeiers aan te vullen.

In Engeland bevinden zich thans nog de volgende Friese ronde schepen: 1) „Agnesje” ex „Catharina”; houten boeier, $1 \times b \times d = 10.54 \times 3.94 \times 0.95$ gebouwd door F. Lantinga te IJlst in 1904, in opdracht van Jhr. A. J. van Sminia te Leeuwarden.

1920 verkocht aan J. J. Enthoven, Voorburg,

..... huurboeier van schipper Van der Noord in Friesland,

1936 verkocht naar Smyrna, nadat zij op de werf van Lantinga was gerestaureerd (zie foto bij artikel October 1952 pag. 463 boven) ca. 1946 eigenaar Brig. Forestier Walker, die de boeier in Griekenland kocht en het schip in 1951 door de Middellandse Zee en door de Franse kanalen naar Engeland bracht. Mrs. S. Forestier Walker beschreef een tocht door de Griekse archipel in „Yachting World” van Maart 1950. 1952, eigenaar Mr. Eurlough, Trenton on Sea.

1952/53 eigenaar Finchley, Sea Cadet Corps. Zij doet thans dienst als opleidingsscheepje voor de jeugdige „sea-cadets” en ligt te South-Benfleet, Essex. Zij heeft thans behalve de zwaarden een vaste kiel.

2) „Catharina”, houten boeier, $1 \times b$ is 9.50×4 m, gebouwd in 1921 bij Zwolsman te Workum. Vermoedelijk werd hij reeds spoedig verkocht aan de Graaf van Hardwicke (Eng.), die haar „Toney” noemde, doch later haar oorspronkelijke naam teruggaf. Na 1927 had zij verscheidene eigenaars en verbleef o.a. 2 jaren in Cannes (Z. Frankrijk).

1952 de nu 32-jarige boeier wordtfilmster. Zij wordt nl. aangekocht door Metro Goldwyn Mayer en deelt de hoofdrol in de film „Never let me go”, met niemand

★
Fries jacht „Frisia”, gebouwd in 1876 door E. H. van der Zee, Eigenaar de heer R. Buisman te Zwartsluis.

minder dan Clark Gable. Zij onderging voor deze rol uiteraard een metamorphose en kreeg o.a. een nieuwe motor. Haar tuigage werd eveneens vernieuwd, doch of deze film-versie van een boeiertuig deskundige kritiek zal kunnen weerstaan, schijnt, naar de foto gezien, twijfelachtig.

Een deel van de film werd opgenomen bij Landsend en de rest in de studio's. En nu heeft de arme „Catharina” haar eenmalige sterrenrol vervuld en ligt te koop voor \$ 500.-. U kunt haar over een paar maanden ook in Nederland op hogergenoemde film bewonderen. Ik schreef reeds eerder, dat vele boeiers een veelbewogen levensloop hadden, doch deze „Catharina” is zover mij bekend, de enige die het tot echte filmster gebracht heeft.

3) „Maaslust”, stalen boeier 1×b is 13.30 × 4.02 m (Lemsteraak?). Gebouwd in 1923 door Auke Holtrop van der Zee.

1951 eigenaar J. P. Wells, Cowes. Liggt in de Thames bij Kingston. Zij heeft nu een hoog achterdekhuis en een tweede mast achterop, hetgeen haar niet mooier heeft gemaakt.

4) „Sea Dolfin”, houten boeier, 1×b is 12,15 × 4.20 m (ex „Dolfijn”). Gebouwd in 1910 door A. Zwolsma te Workum.

1951 eigenaar Mr. en Mrs. Norman-Care, Londen.

5) „Vabel”, Lemsteraak, 1×b is 12.40 × 3.65 m. Gebouwd in 1915 in Friesland (werf Crolis, IJlst?).

1939 eigenaar Mr. Percival Herbert Greenstone.

1951 eigenaar Peter L. Wood, Londen.

1953 eigenaar Richard Dimpleby, bekend radio-commentator.

6) „Chantecler”, stalen lemsteraak, 15 × 4 × 1.05 m. Gebouwd te Lemmer bij de Boer?

1951 eigenaar Dr. Geoffrey Tooth, Ramsgate.

7) „Marieke”, houten boeier 13.50 × 4.05 × 0.75 m. Gebouwd in 1912 door W. Zwolsman te Workum.

1951 eigenaar C. Gotelee, Londen.

8) „Noordster”. Gebouwd 1866 door J. Crolis te IJlst.

1912 E. H. Crone, Voorzitter Z.V. „Het IJ”, Amsterdam.

1919-1920 J. A. Lucardie, Leeuwarden.

1924 R. Wester, Grouw (huurboeier).

1933 Laatst gezien in Nederland door de heer H. Voordewind, zij was toen wit geschilderd en reeds verheen.

1945 In verwaarloosde staat aangekomen in de modder bij Yarmouth, verkocht voor £ 17.- aan Mr. Dennis Jones, die haar als tijdelijke woonplaats gebruikte.

1952 (December) versleept naar Wootton Creek op het eiland Wight, vermoedelijk haar laatste reis.

In gedachten zie ik verscheidene en vooral oudere lezers de ogen uitwrijven als zagen zij een geestverschijning. De „Noordster”, een naam, die herinneringen oproept aan lang vervlogen glorie-dagen, toen haar trotse naam een begrip was voor de Nederlandse zeilers van de Dollard tot de Schelde.

In 1912 ontfermde de heer E. H. Crone, de toenmalige voorzitter van de Z.V. „Het IJ” en vader van de toen nog juist minderjarige Ernst, zich over de toen reeds 46-jarige boeier, teneinde aan de tanende belangstelling voor de wedstrijden van ronde en platbodemjachten op de Zee, nieuw leven in te blazen.

En nu schrijven we 1953; ondanks minstens 25 jaren van verwaarlozing, leeft deze brave onverwoestbare boeier nog steeds. Zou dan eindelijk toch haar laatste uur geslagen zijn, dan brengen wij dit stoere schip een laatste eresaluut.

Een eresaluut aan de „Noordster” en tevens aan het IJlster geslacht Crolis, dat van de 17e tot de 20e eeuw zulke welhaast onverwoestbare schepen bouwde, voor onze binnenvloot en jachtvloot. Wie helpt ons aan een foto en aan meer gegevens uit haar roemrijke historie en wie weet iets meer van het geslacht Crolis of Croles uit IJlst?

Ook van de andere bovengenoemde boeiers zouden we gaarne meer weten.

Aan de heer A. Huysman te Twickenham ook van deze plaats een woord van hulde en dank voor zijn nasporingen, waarvan wij zeker nog meer zullen horen.

Ik zou u nog langer kunnen bezighouden, maar „De Waterkampioen” is tenslotte geen historische roman.

Ik zou u kunnen vertellen van de oude werf te Joure, doch ik bewaar dit liever voor een volgende maal en geef dan het woord aan de heer E. Romkema, de kleinzoon van Eeltjebaes.

Ik zou althans iets kunnen vertellen van de werf en het geslacht Lantinga, waarvan de grootvader „Otte” van de huidige eigenaar, F. Lantinga, in 1835 de werf overnam, vanwaar naast verschillende boeiers, honderden tjotters over geheel Nederland en ver daarbuiten uitgezonden. Helaas zijn echter de werfboeken van deze bekende werf verdwenen.

C. J. W. VAN WANING.

(wordt vervolgd)

Boeier „Albatros”, gebouwd in 1882 door Eeltje Holtrop van der Zee te Joure. Eigenaar sedert 1914 de heer P. Bokma te Leeuwarden.

De Uitkijk

De grote Zuid-Amerikaanse Oceaan zeilwedstrijd Buenos-Aires—Rio de Janeiro over 1200 mijl heeft de snelste deelnemers 11 dagen en 20 uur gekost. Het Amerikaanse jacht „White Mist” eindigde op 13 Februari als eerste voor de Argentijnse „Juana” en de Braziliaanse „Vendaval”, die er resp. 4 en 20 minuten langer over deden. De gehele wedstrijd waren deze jachten in zicht van elkaar. Op tijdvergoeding werden zij echter 6e, 17e en 18e en won het jacht „Cayru II”, dat een voorgift had van 31 uren. De drie hoogste prijzen winnende jachten „Cayru II”, „Mistral” en „Circe” waren naar ontwerp van Sparkman & Stephens, de bekende Amerikaanse ontwerpers, gebouwd.